

JÓZSEF ATTILA-TELEP, 1961

Amíg elkészül a játszótér, megteszi az építkezésből visszamaradt homok.

Négy évvel ezelőtt riportot írtam az egykori Valéria-telepről, ahol akkor még, mint szennyes jégdarabok a tavaszban, múltat idézőn feketéllettek a nyomor töredékei.

S most? Volt — nincs. De jó ezt kimondani. Nagy Lajos, az építkezés párttitkára, a 44-es vállalat dolgozója sóhajt is hozzá, mintha még az emléket is szeretné elfűjni a hajdani „ládavárosnak”. Takarékos szavak, szinte távirati stílusban: az idő kevés, a munka sok, csaknem 900 lakást kell az idén tető alá hozni. Nagy a hőség, a levegő csaknem lángot vet. Nagy Lajoséknak mégis tartaniuk kell a tempót, hogy a cselekvés egy napra se legyen lomhább a szándéknál. Végre ott tartanak, hogy nem kell tágítani a határidőket, urai tudnak maradni ígéretüknek. Eszerint pedig még ez évben újabb ezer lakás alapjait vetik meg.

Különös folyamat az új születése. Ha rápillantunk az épülő lakótelepre, önkéntelenül meglep bennünket valami jó érzés, ami egy kicsit az ünnepélyességre, egy kicsit az áhítatra hasonlít.

Közelebről józanul merednek elének a számok, a tervrajzok, a gépek, s az egész munka a puritán hétköznapiaságot idézi. Valahogy a délibáb fordította ez; nem a semmi válik láthatóvá, hanem a valóság tarka képe húzódik meg szemérmesen a munka tömör, látszatra szürke folytonossága mögött. Ugyanazok a mozzanatok: alapozás, falazás, vakolás, festés, költözködés.

Hát ez az, a legutolsó, a költözködés, ami mindent megér. Nagy Lajos látta már, ahogy a barakkokból a palotába cipelték át motyójukat a Valéria-telepik. Nehány lépés volt mindössze. De *micso*da lépések voltak ezek! Csak némán lehetett nézni. Az igazán nagy élmények szeretik a csendet. Nos, ha az új épületek látványa, a forma is lenyűgöző, akkor hogyan lenne az a tartalom, amelynek az építők munkája adott szálalást? Itt kell keresni az okát, ha az ismétlődő ritmusok soha nem válnak unalmassá.

Hova is lettek a régi Valéria-telepik, tisztességes munkások, lődörgő vagányok, reménykedők és hitehagyottak? A hivatal pontosan megmondaná, de néha jobb, ha a véletlen a kalauz.

Találomra betérek a 25-ös épületbe. Első emelet 4: *Rajcsék Gusztáv*. A felnőttek nincsenek itthon, csak a tizenegy éves *Marika*. Ő is a IX. kerületiek hűvös-völgyi úttörőtáborában lenne, mint két öccse, ha nem kapott volna egy kis napszúrást. Így hát rádiózik a hűs szobában és várja haza a szülőket, akik mindketten a Ganz-MÁVAG-ban dolgoznak.

Rajcsékék tíz évig laktak a Valérián. S most milyen magától értetődő, ahogy körbepillant itt az ember és megállapítja az érdektelen valóságot: szokványosan berendezett szoba, az ágyak, szekrények egymás mellett, képek a falon, könyvek, újságok az asztalon. Annyira való mindez, hogy immár elképzelni is nehéz: nem is oly régen még csak álom volt. A szülők, akik e percben megnyugodva végzik munkájukat abban a városnyi gyárban, hány, de

hány estén át képzelték családjukat ebbe az új lakásba, amely akkor még csak hajszálnyival volt valamely tervező intézet ferde rajzasztalán.

De menjünk tovább. A szomszéd ház enyhekék falai vakítón ragyognak, az árnyékos oldalon idősebb asszony pihenget a kapu előtt. A kérdésre, hogy lakik-e a házban olyan család, amelyik a Valériáról költözött át, készségesen magyarázza: hogyné, menjen

csak, itt mindjárt a földszinten jobbra...

Ennél jobb helyen nem is koptathattam volna. Rátaláltam *Dudás* néniére, akinél alaposabban aligha ismeri bárki a régi Valériát és lakóit. Ősz, halkszavú asszony, aki csodálatos módon mindig felül tudott kerekedni halkságával a Valéria-telep zabolátlan indulatú emberein. 1945-től egyfolytában tagja volt s ma is tagja a körzeti pártszervezet vezetőségének, azonkívül beválasztották a kerületi tanács végrehajtó bizottságába. A legtöbben szerették, mert megtanulták, hogy a segítő jó szándéka kifogyhatatlan. De sokan a fejéhez vágták az évek során: itt fogunk már megdöglenni!

Es eljött a nap, amikor éppen a leghangosabbak kapaszkodtak bele a legjobban a penészes barakkokba. De a többség karneváli vidámsággal, boldog nekibuzdulással rajzolt szét a város különböző pontjaira. Sok száz család kapott emberhez méltó otthont Csepelen, Angyalföldön, a Kerepesi úton, a Fehérvári úton. És persze szép számmal maradtak itt, mint Baloghék, Kartnekerék, Rumiék, Polgárék...

Osztályozás

Tárgy

308

Hely

Idő

1961

Személy

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *Szeremeci Miklós*

Cím:

József Attila-telep 1961.

Forrás:

Szeptember, 1961. júl. 8.

308/309

Sajnos, akadtak olyanok is, akiknek nem volt erejük szakítani a valériás életmóddal, akik nem

tekintették többnek a gondoskodást, mint léha szerencsének. Ezek jó pénzért furfanggal átjátszották az ingyen kapott lakást, mint a virágáros Magócs Giza is. Ha valahol a városban összetalálkoznak Dudás nénivel, szégyenkezve elkerülik. Eszükbe se jut megismételni a panaszt: „Itt fogunk már megdögleni?”

Aztán vannak mások, akik szívesen találkoznak vele, pedig annak idején ugyancsak elég gondot okoztak. Épp most kapott egy levelezőlapot Dudás néni Tompáról, a szociális otthonból. Ime egy-két sor:

„... El sem tetszik hinni, hogy milyen jól nézek ki, 62 kiló vagyok, 54 kilóval jöttem. Irtó jó vezetőasszonyunk van, Turányinének hívják; Televíziónk van, új cipőt kaptam, ruhát, mindent. Gyönyörű ágyban alszunk. Sok szeretettel kezit csókolja Hermina és Gyuri.”

Nahát, ez a Hermina, vagyis özvegy Harmath Istvánné, még akivel együtt él, Sebestyén György, sok főfájást okozott Dudás néninek. Rajtuk már az sem segített volna, ha új lakást kapnak. Két éven át könyörgött a két öregnek Dudás néni, hogy menjenek szociális otthonba, de dühösen ellenálltak. Olyannyira, hogy amikor már mindenki elköltözött, ők az ablakon át másztak be a lezárt üres barakkokba, ott kuco-rogtak, amíg a szó szoros értelmében el nem bontották a fejük fölül a tetőt. Most meg ez a levél. Irják, hogy István királyra mindenképpen eljönnek, mivel szeretnék megmutatni magukat, meg aztán nagyon akarják látni Dudás nénit, az egyetlen hozzátartozójukat...

A régi Valéria-telep visszamaradt az időben, a jelenbe csak a lakói léptek át, azok is javarészt megváltozva. Semmi sincs már itt a múltból, semmi kézzelfogható. Azaz, hogy van valami. Dudás néni kihajol az ablakon, ősz feje körül muskátlik tüzelnek. Egy kis meghatódással mutat át az utca túloldalára.

— *Látja azt az akácfát? Addig ért a barakkunk sarka. Húsz évig laktunk ott...*

A görcsös ágú akácfa mellett már új épület áll. Négyemeletes, sok ablakú, sok erkélyes. Egyelőre még látszanak a szőke panellapok. Ezután fogják vakolni.

Ideát pedig, Dudásék ablaka alatt, fiatal nyárfasuháng emelkedik ki a pázsitból, egyelőre még karó gyámolítja.

De a nyárfa gyorsan nő. Gyökei elágaznak az alapok alá, behálózják a talajt, miként idefönt az új otthonokat az emberi élet szálai.

Gerencsér Miklós